

УДК 339.37(477):339.9:330.341.2

Свидрук І. І.,
 irena_svidruk@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-3099-6449,
 Researcher ID: F-8502-2019,
 д.е.н., проф., професор кафедри менеджменту, Львівський торговельно-економічний університет,
 м. Львів

Андрухів І. Т.,
 iandrukhiv@gmail.com, ORCID ID: 0009-0000-0031-9933,
 начальник відділу ТОВ «СОФТСЕРВ ДАЙНАМІКС», м. Львів

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ, СТРУКТУРНІ РЕФОРМИ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню взаємозв'язків між глобалізаційними процесами, структурними трансформаціями та інституційним забезпеченням розвитку вітчизняної роздрібною торгівлі з подальшим окресленням стратегічних напрямів розвитку галузі. Актуальність такого аналізу обумовлена необхідністю формування цілісного наукового бачення закономірностей розвитку вітчизняної роздрібною торгівлі. Проаналізовано тенденції розвитку і просторової організації роздрібною торгівлі. Взаємодію економічних та технологічних процесів, які змінюють принципи організації торговельної діяльності і формують нові джерела формування конкурентних переваг, визначено в якості її основних драйверів. З'ясовано системний характер структурних змін, які інтегрують структурні, просторові та організаційні перетворення у формуванні нової моделі організації галузі. Запропоновано концептуальну модель послідовної системної взаємодії глобалізаційних драйверів, структурних трансформацій та інституційного забезпечення розвитку вітчизняної роздрібною торгівлі, визначено шляхи її практичної реалізації. Окреслено стратегічні напрями розвитку вітчизняної роздрібною торгівлі, зокрема формування адаптивної державної політики, підвищення цифрової зрілості підприємств, модернізацію логістичної інфраструктури та гармонізацію інституційного середовища з європейськими принципами функціонування ринку. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованого підходу як підґрунтя для формування стратегічних рішень в умовах післявоєнного відновлення. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням методичного інструментарію оцінювання рівня структурної трансформації роздрібною торгівлі, емпіричною перевіркою запропонованої концептуальної моделі та формуванням системи показників оцінювання ефективності інституційного забезпечення розвитку галузі.

Ключові слова: роздрібна торгівля, глобалізація, структурні трансформації, інституційне забезпечення, конкурентоспроможність, цифровізація, європейська інтеграція, післявоєнне відновлення.

Svydruk I. I.,
 irena_svidruk@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-3099-6449,
 Researcher ID: F-8502-2019,
 Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Management,
 Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Andrukhiv I. T.,
 iandrukhiv@gmail.com, ORCID ID: 0009-0000-0031-9933,
 Head of the Department, «SOFTSERV DYNAMIKS» LLC, Lviv

GLOBALIZATION TRANSFORMATIONS, STRUCTURAL REFORMS AND INSTITUTIONAL CHANGES FOR THE DEVELOPMENT OF DOMESTIC RETAIL TRADE

Abstract. The article is devoted to the study of the interrelationships between globalization processes, structural transformations and institutional support for the development of domestic retail trade with the subsequent delineation of strategic directions for the development of the industry. The relevance of such an analysis is due to the need to form a holistic scientific vision of the regularities of the development of domestic retail trade. The trends in the development and spatial organization of retail trade are analyzed. The interaction of economic and technological processes that change the principles of organizing trade activities and form new sources of competitive advantage formation is identified as its main drivers. The systemic nature of structural changes that integrate structural, spatial and organizational transformations in the formation of a new model of industry organization is clarified. A conceptual model of consistent systemic interaction of globalization drivers, structural transformations and institutional support for the development of domestic retail trade is proposed, and ways of its practical implementation are determined. Strategic directions for the development of domestic retail trade are outlined, in particular, the formation of adaptive state policy, increasing the digital maturity of enterprises, modernization of logistics infrastructure and harmonization of the institutional environment with European principles of market functioning. The practical significance of the results obtained lies in the possibility of using the proposed approach as a basis for forming strategic decisions in the conditions of post-war recovery. Prospects for further research are related to the development of methodological tools for assessing the level of structural transformation of retail trade, empirical verification of the proposed conceptual model and the formation of a system of indicators for assessing the effectiveness of institutional support for the development of the industry.

Keywords: retail trade, globalization, structural transformations, institutional support, competitiveness, digitalization. European integration, post-war recovery.

JEL Classification: L81, F60, O33, R58

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-87-08>

Постановка проблеми. Роздрібна торгівля є базовим сектором вітчизняної економіки, що забезпечує реалізацію споживчого попиту, підтримує функціонування виробничих ланцюгів, формує значну частку зайнятості населення та виступає важливим чинником макроекономічної стабільності. Протягом останніх десятиліть глобалізація впливала на умови функціонування вітчизняної роздрібно торгівлі, трансформувавши як джерела формування конкурентних переваг, так і принципи організації торговельної діяльності. Конкуренція, яка раніше визначалася переважно ціновою політикою, географічним розташуванням та широтою асортименту, сьогодні все більше залежить від швидкості адаптації до змін середовища, рівня цифрової інтеграції, ефективності логістичних процесів та здатності оперативно реагувати на трансформацію споживчого попиту.

Поглиблення інтеграції до європейського економічного простору, прискорення цифрової трансформації економіки, зміна глобальних моделей споживання і порушення ланцюгів постачання внаслідок тимчасової окупації АР Крим та окремих районів Донецької і Луганської областей, пандемії COVID-19, а згодом повномасштабної війни створили додаткові ризики для суб'єктів господарювання, але водночас сформували нові можливості для модернізації галузі та переорієнтації підприємств на більш гнучкі моделі організації роботи. Зауважимо, що повномасштабна війна не сформувала для України принципово нових тенденцій розвитку торгівлі, а лише прискорила прояв процесів, які вже набували поширення, водночас

ускладнивши умови їх реалізації. Це проявилось насамперед у зміні характеру конкурентного середовища, у якому торговельні підприємства змушені адаптуватися до змін споживчого ринку та глобальних тенденцій розвитку ритейлу, які поступово стають універсальними незалежно від масштабу національної економіки.

Традиційні механізми розвитку вітчизняної роздрібно торгівлі вже не відповідають сучасним викликам, що актуалізує необхідність комплексного перегляду інституційних засад її функціонування, удосконалення регуляторного середовища, структурної модернізації торговельної інфраструктури та оновлення механізмів адаптації до глобальних економічних змін. Зазначене підтверджує необхідність дослідження взаємозв'язку глобалізаційних трансформацій, структурних реформ та інституційних змін як взаємодоповнювальних чинників підвищення конкурентоспроможності та довгострокового розвитку роздрібно торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження розвитку роздрібно торгівлі все частіше зосереджуються на комплексному розгляді галузі як складної соціально-економічної системи, функціонування якої визначається взаємодією низки різнопланових чинників. Так, В. Апопій та О. Процишин детермінантами розвитку торговельної сфери вважають цифровізацію, зміни споживчої поведінки та інтеграцію національних ринків у глобальний економічний простір, вказуючи на необхідність переосмислення традиційних моделей функціонування галузі [2]. Проблематика розвитку внутрішньої торгівлі як чинника соціально-економічного

розвитку України знайшла відображення у працях Р. Лупака та О. Качан, які описують галузь як складову економічного зростання та забезпечення соціальної стабільності [9]. Розвиваючи напрацювання цих авторів, В. Гринів доводить, що в умовах післявоєнного відновлення внутрішня торгівля стає системоутворювальним чинником структурної перебудови економіки, забезпечуючи відновлення внутрішнього попиту та регіональної економічної активності [5].

Окремий напрям досліджень присвячено структурній модернізації торговельної діяльності. Зокрема, Я. Антонюк пов'язує трансформацію ритейлу з розвитком цифрових каналів продажу та зміною моделей взаємодії зі споживачами, наголошуючи на їх визначальній ролі у підвищенні конкурентоспроможності торговельних підприємств [1]. О. Кіндратенко акцентує увагу на трансформації торговельної інфраструктури в умовах цифрової економіки, обґрунтовуючи необхідність стратегічного переосмислення підходів до розвитку торговельної діяльності [7]. П. Куцук зі співавторами наголошують на необхідності модернізації державної політики у сфері внутрішньої торгівлі, обґрунтовуючи необхідність створення інституційних умов для структурного оновлення галузі [8]. К. Трофименко вказує на розвиток конкурентної політики як на передумову підвищення ефективності корпоративних систем у торгівлі [15], а М. Мельник та І. Залуцький пов'язують забезпечення сталого розвитку галузі з формуванням системних механізмів детінізації комерційного сектору [11]. Варто відзначити і окремі роботи, спрямовані на формування цілісного бачення довгострокового розвитку торгівлі як елемента економічної системи. Зокрема, Р. Лупак зі співавторами виявили взаємозв'язок інституціональних змін і структурних реформ із забезпеченням галузевого розвитку, обґрунтували необхідність їх узгодженої реалізації [10].

Новітній етап розвитку наукових досліджень пов'язаний із переосмисленням функціонування торговельної галузі в умовах повномасштабної війни. Так, М. Семикіна зі співавторами аналізували механізми адаптації вітчизняної торгівлі до глобальних викликів, акцентуючи на ролі логістичних стратегій та цифрових технологій у забезпеченні безперервності торговельної діяльності [14]. Питання формування резильєнтності торговельних підприємств та забезпечення стійкості функціонування роздрібно торгівлі розкрито у роботі Т. Васишин та Ю. Фіалки, які обґрунтували необхідність розвитку адаптивних механізмів управління в умовах невизначеності [4]. Доповнюють зазначений напрям дослідження О. Бозуленко та Ю. Чаплінський, які розглядають внутрішню торгівлю як інструмент досягнення цілей сталого розвитку та відновлення економіки України в післявоєнний період [3].

У зарубіжному науковому середовищі глобалізація розглядається насамперед як чинник глибокої трансформації моделей функціонування роздрібно торгівлі. Зокрема, L. Bednarski зі співавторами показали, яким чином геополітична

нестабільність змінює архітектуру глобальних ланцюгів постачання, змушуючи торговельні компанії диверсифікувати ризики [16]. А. Lanfranchi зі співавторами обґрунтували роль інституційного середовища у процесах інтернаціоналізації торговельних мереж та довели залежність розвитку міжнародних франчайзингових систем від рівня регуляторної стабільності [20]. Переосмислення конкурентних переваг відображено у роботі J. Edler зі співавторами, які представили технологічний суверенітет як нову парадигму інноваційної політики [17].

Вивчаючи проблематику цифрової трансформації роздрібно торгівлі, M. Hänninen зі співавторами довели, що еволюційний шлях до омніканальності є закономірним наслідком цифровізації економіки та інтеграції фізичних і цифрових каналів взаємодії з покупцями [18]. Е. J. Omoі виявив, що цифрова трансформація набула рис комплексної зміни організаційних моделей функціонування підприємств, охопивши всі бізнес-процеси та корпоративного управління для формування нових джерел конкурентних переваг [21]. Водночас S. Hardaker зі співавторами показали, що резильєнтність підприємств роздрібно торгівлі, окрім здатності адаптуватися до криз, визначається також ефективністю взаємодії з логістичними системами та регуляторними інституціями [19].

Як бачимо, попри значну кількість наукових праць, дослідники переважно ізольовано розглядають процеси глобалізаційних трансформацій, структурних реформ та інституційних змін, акцентуючи увагу на окремих напрямках розвитку роздрібно торгівлі. Натомість комплексний науковий підхід, який би дозволив поєднати зазначені аспекти в єдину модель розвитку вітчизняної роздрібно торгівлі, залишається нерозробленим.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження взаємозв'язків між глобалізаційними процесами, структурними трансформаціями та інституційним забезпеченням розвитку вітчизняної роздрібно торгівлі для формування концептуальної моделі розвитку галузі та окреслення стратегічних напрямів її реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняна роздрібна торгівля є невід'ємною складовою глобальної економічної системи, у якій внутрішні процеси розвитку визначаються не лише національними особливостями, але і впливом глобальних економічних, технологічних та інституційних змін. Одним із найбільш відчутних проявів глобалізаційних трансформацій є зміна моделі взаємодії між продавцем і споживачем. Сучасний покупець зберігає споживчу вимогу щодо широкого асортименту або конкурентних цін, однак акцентує на необхідності доступності торговельних послуг незалежно від часу, місця та способу здійснення покупки. Це обумовлює поступову реорганізацію торговельних процесів, їх спрямування до інтегрованих та омніканальних моделей обслуговування, персоналізації комунікацій попри те, що ці процеси супроводжуються в Україні низкою специфічних соціально-економічних та воєнних факторів.

Зазначимо, що, попри глобалізаційні тенденції, розвиток вітчизняної роздрібною торгівлі відзначається певною специфікою. З одного боку, українські підприємства швидко адаптують сучасні цифрові рішення для розвитку електронної комерції, автоматизації логістичних процесів та налагодження цифрових каналів комунікацій, з іншого — повномасштабна війна посилює нерівномірність можливостей цифрової модернізації за регіонами та масштабами операційної діяльності. Загострення безпекової ситуації стало одним з гальмівних чинників розвитку сучасних високотехнологічних моделей торгівлі, продовживши життєвий цикл традиційних форматів, що обмежує швидкість структурної модернізації галузі. Отож глобалізаційні процеси варто розглядати не лише як зовнішній фактор впливу на розвиток вітчизняної роздрібною торгівлі, а як середовище, у межах якого формуються нові вимоги до її організації, управління та конкурентного розвитку.

Трансформація вітчизняної роздрібною торгівлі відбувається на тлі зміни підходів до управління торговельною діяльністю, переходу від оптимізації окремих функціональних процесів до інтегрованого управління системою створення цінності для споживача, що передбачає використання цифрових технологій та аналітики даних для автоматизації бізнес-процесів, прогнозування попиту та інтелектуального управління товарними потоками. Цифровізація перетворюється на невід'ємний елемент організаційної та управлінської моделі розвитку роздрібною торгівлі, який здатний забезпечити системну зміну принципів функціонування торговельних підприємств.

Варто також зазначити важливість фактору зміни джерел формування конкурентних переваг. Тривалий час визначальними чинниками успішної діяльності були масштаби торговельної мережі, доступ до фінансових ресурсів чи вигідне географічне розташування роздрібних торговельних об'єктів, однак сьогодні все більшого значення набувають нематеріальні активи, такі як організаційна гнучкість чи здатність адаптуватись до змін ринкового середовища. В складних геополітичних і соціально-економічних умовах навіть великі торговельні оператори ризикують втратити ринкові позиції за відсутності достатньої швидкості прийняття управлінських рішень, тоді як оперативна перебудова логістики, каналів продажу та комунікацій створюють додаткові можливості для розвитку. Отож конкурентоспроможність все

більше визначається не так наявністю окремих ресурсів, як ефективністю їх комбінування та швидкістю організаційної відповіді.

Під впливом глобалізації змінилась і роль логістичної складової у функціонуванні роздрібною торгівлі. Водночас вразливість ланцюгів постачання до кризових явищ проявилась у збільшенні строків доставки товарів, зростанні транспортних витрат, дефіциті окремих товарних груп та порушенні виробничо-збутових зв'язків, а забезпечення безперервності постачання перетворилося з операційного завдання на один з елементів стратегічного управління торговельною діяльністю.

Паралельно відбулася трансформація споживчої поведінки. Сучасний споживач здійснює вибір на основі значно ширшого спектра критеріїв, ніж лише ціна чи асортимент, звертаючи увагу на швидкість доставки, доступність інформації про товар, можливість порівняння альтернативних пропозицій, зручність здійснення покупки, якість післяпродажного обслуговування та рівень цифрової взаємодії з підприємством. Відповідно, економічна сутність роздрібною торгівлі все більше орієнтується на формування комплексного споживчого досвіду, який стає одним із визначальних факторів довгострокової лояльності покупців.

Ми стверджуємо, що сучасна траєкторія розвитку вітчизняної роздрібною торгівлі визначається не окремими глобалізаційними чинниками, а їх сукупною дією, які формують нову систему вимог, поступово змінюючи модель функціонування галузі. Структурні зміни забезпечують практичну реалізацію глобалізаційних процесів, адже відображаються у трансформації складу суб'єктів господарювання, розвитку нових організаційних форматів торгівлі, зміні співвідношення між традиційними та цифровими каналами продажу, перебудові логістичної інфраструктури, концентрації торговельного капіталу та перегляді моделей взаємодії між учасниками ринку. Враховуючи викладене, вважаємо, що структурні зміни у роздрібній торгівлі стали закономірною реакцією економічної системи на трансформацію зовнішнього середовища в умовах безпрецедентних внутрішніх викликів, які ускладнюють процеси розвитку галузі (табл. 1).

Останніми роками в Україні пошвидко процеси концентрації роздрібною торгівлі, через що провідні позиції на ринку займають великі торговельні мережі, які забезпечують вищий рівень операційної ефективності та логістичної інтеграції (табл. 2).

Таблиця 1

Основні структурні характеристики розвитку роздрібною торгівлі України у 2018–2025 рр.

Показник	2018	2020	2022	2023	2024	2025
Оборот роздрібною торгівлі, млрд грн	930,6	1211,0	1396,3	1822,0	2184,0	2360,9
Індекс фізичного обсягу обороту, %	108,8	108,4	78,6	112,8	111,7	107,5
Кількість діючих суб'єктів господарювання, тис.	588,4	593,3	474,4	503,7	518,8	н/д
Кількість магазинів, од.	36727	35034	41415	42040	45685	н/д
Частка безготівкових операцій, %	45,0	55,0	60–65	63,6	64,5	67,3
Частка e-commerce у роздрібному товарообороті, %	7,2	9,0	н/д	9,0	10,0	10,0
Темп зміни ринку e-commerce, %	24,8	46,6	-94,3	826,8	23,9	23,5

Примітка: н/д — статистичні дані відсутні.

Джерело: сформовано автором за [6; 12; 13; 22]

Таблиця 2

Найбільші оператори роздрібної торгівлі України за обсягом виручки у 2025 р.

№	Суб'єкт господарської діяльності	Кількість магазинів в Україні	Виручка, млн грн
1	ТОВ «АТБ-МАРКЕТ» / 30487219	1319 супермаркетів у 22 областях України (понад 350 населених пунктів)	247348,8
2	ТОВ «СІЛЬПО-ФУД» / 40720198	308 супермаркетів у 62 містах України	106013,3
3	ТОВ «ЕПІЦЕНТР К» / 32490244	72 великі торгові центри, 20 супермаркетів формату «Епіцентр Food» та «Епіцентр Home», 60 спортивних магазинів Intersport	81150,7
4	ТОВ «ВИГІДНА ПОКУПКА» / 41130363	Понад 1,7 тис. мультимаркетів «Аврора»	49249,5
5	ТОВ «ФОРА» / 32294897	362 супермаркети формату «біля дому», в управлінні 180 магазинів мережі «Бадьюрий»	44343,6
6	ТОВ «КОМФІ ТРЕЙД» / 36962487	115 магазинів побутової техніки та електроніки COMFY у 56 містах України	39025,1
7	ТОВ «НОВУС УКРАЇНА» / 36003603	85 супермаркетів Novus, 20 мінімаркетів «Мі Маркет», магазини-дискаунтери «Хапайка»	34688,2
8	ТОВ «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА» / 32049199	21 класичний торговельний центр, 3 магазини смарт-формату «METRO База»	33920,3
9	ТОВ «РУШ» / 32007740	1167 магазинів краси та здоров'я EVA	31818,2
10	ТОВ «ПЕТРОЛ КОНТРАКТ» / 44800308	360 автозаправних комплексів мережі WOG, при кожному з яких працюють фірмові магазини	30789,5

Джерело: сформовано автором за [23]

Рис. 1. Регіональний розподіл кількості магазинів роздрібної торгівлі в Україні у 2025 р.

Джерело: побудовано автором за даними [23] із використанням програмного середовища QGIS 3.40

Одночасно змінюється і внутрішня структура мережевого ритейлу, який після періоду екстенсивного розширення шляхом відкриття нових магазинів змістив пріоритети на підвищення ефективності використання торговельної інфраструктури. Відповідно, структурні зміни охоплюють не так кількісні параметри розвитку галузі, як принципи організації торговельної діяльності загалом, що створило передумови для відновлення функціонування галузі після воєнних втрат торговельної інфраструктури у 2022 р. Водночас модернізація існуючих мереж і зміна просторової структури їх розміщення за регіонами України відбуваються нерівномірно, що зумовлено відмінностями у безпековій ситуації (рис. 1).

Отже, трансформація вітчизняної роздрібною торгівлі проявляється не так у змінах окремих елементів її функціонування, як у формуванні нової моделі організації галузі, що поєднує структурні, просторові та організаційні перетворення в єдину систему розвитку. Еволюція визначається послідовною взаємодією трьох взаємопов'язаних складових. Глобалізаційні процеси формують нові вимоги до функціонування роздрібною торгівлі,

структурні трансформації забезпечують їх практичну реалізацію через зміну організації ринку, а інституційне середовище створює умови для системного, узгодженого та довгострокового характеру цих змін. Виявлена логіка інтегрованого впливу та взаємозв'язків дозволяє сформувати концептуальну модель післявоєнного відновлення і розвитку вітчизняної роздрібною торгівлі (рис. 2).

Запропонований підхід враховує причинно-наслідкову послідовність трансформації галузі, відповідно до якої глобалізаційні драйвери формують передумови структурної перебудови роздрібною торгівлі, тоді як інституційне забезпечення створює умови для її практичної реалізації. Їх взаємодія формує сучасну модель розвитку вітчизняної роздрібною торгівлі, орієнтовану на підвищення конкурентоспроможності, інноваційності, цифрової зрілості та інтеграції до європейського економічного простору.

Відповідно, стратегічний розвиток вітчизняної роздрібною торгівлі пропонуємо розглядати як цілісну систему взаємопов'язаних управлінських рішень, які конкретизують напрями його практичної реалізації (табл. 3).

Рис. 2. Концептуальна модель розвитку роздрібною торгівлі України

Джерело: розроблено автором

Матриця стратегічних пріоритетів розвитку вітчизняної роздрібно́ї торгівлі

Структурні трансформациї	Інституційне забезпечення	Стратегічний пріоритет	Очікуваний результат
Концентрація ринку	Конкурентна політика	Адаптивна державна політика	Конкурентоспроможність
Цифровізація торгівлі	Цифрова екосистема	Цифрова зрілість підприємств	Інноваційність
Перебудова логістики	Інфраструктурна підтримка	Модернізація логістики	Стійкість
Свроінтеграція	Гармонізація інституцій	Інтеграція до ЄС	Довгостроковий розвиток

Джерело: розроблено автором

Формування адаптивної державної політики має забезпечити узгодження інструментів підтримки торговельної галузі зі структурними змінами, що відбуваються у її функціонуванні. Створення передбачуваного інституційного середовища дозволить підтримувати модернізацію торговельної інфраструктури, інвестиційну активність підприємств та збалансований регіональний розвиток вітчизняної роздрібно́ї торгівлі. Підвищення цифрової зрілості підприємств має бути спрямоване на системну інтеграцію сучасних технологічних рішень у торговельну діяльність та розвиток цифрової екосистеми галузі. Інтеграція до європейського економічного простору дозволить забезпечити гармонізацію інституційного середовища розвитку вітчизняної роздрібно́ї торгівлі та створити передумови для зміцнення конкурентних позицій українських підприємств на глобалізованому ринку. Не менш важливим стратегічним інструментом стійкого розвитку вважаємо модернізацію логістичної та торговельної інфраструктури відповідно до нової просторової організації економіки України.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі.

1. Розвиток вітчизняної роздрібно́ї торгівлі визначається взаємодією різнопланових глобалізаційних процесів, які формують оновлені вимоги до організації торговельної діяльності. Глобалізація виступає середовищем трансформації галузі, у межах якого змінюються принципи управління та формування конкурентних переваг.

2. Адаптація роздрібно́ї торгівлі до нових умов відбувається через структурні трансформації, які відображають зміну принципів її функціонування. Посилення концентрації ринку, перебудова торговельної інфраструктури, цифровізація та регіональна диференціація розвитку є взаємопов'язаними проявами єдиного процесу структурної модернізації.

3. Структурні трансформації набувають системного характеру лише за умови їх інституційної підтримки. Водночас узгодженість глобалізаційних драйверів, структурних змін та інституційного забезпечення визначає здатність галузі до довгострокового розвитку, формуючи сучасну модель функціонування вітчизняної роздрібно́ї торгівлі.

4. Практична реалізація такої моделі потребує взаємопов'язаного розвитку інституційних механізмів, цифрового середовища, логістичної інфраструктури та європейської інтеграції, що створює підґрунтя для підвищення конкурентоспроможності та стійкості вітчизняної роздрібно́ї торгівлі в умовах післявоєнного відновлення.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні методичного інструментарію оцінювання рівня структурної трансформації вітчизняної роздрібно́ї торгівлі, емпіричній перевірці запропонованої концептуальної моделі та формуванні системи показників для оцінювання ефективності інституційного забезпечення розвитку галузі в умовах післявоєнного відновлення та європейської інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк Я. М. Тенденції та проблеми розвитку сучасних форматів роздрібно́ї торгівлі в Україні. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2020. № 60. С. 35–43. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2020-60-06>.
2. Апопій В. В., Процишин О. Р. Нові вектори розвитку та інноваційні тренди у сфері торгівлі України. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 24. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-24-01>.
3. Бозуленко О. Я., Чаплінський Ю. Б. Роль торгівлі у досягненні цілей сталого розвитку в умовах війни та відновлення післявоєнної економіки. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2024. № 4(96). С. 36–50. DOI: <https://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-4.96.03>.
4. Василюшин Т., Фіалка Ю. Роздрібна торгівля у контексті бізнес-резильєнтності. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. 2026. № 2 (120). С. 322–327. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2026-2-42>.
5. Гринів В. Б. Внутрішня торгівля як структурний чинник післявоєнного відновлення економіки України. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2026. № 85. С. 159–166. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-85-21>.

6. Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk>.
7. Кіндратенко О. Торговельна діяльність в епоху цифрової економіки: трансформаційні зрушення та стратегічні пріоритети. *Економіка та суспільство*. 2026. № 84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-83>.
8. Куцик П. О., Лупак Р. Л., Качан О. Є. Особливості державної політики модернізації системи внутрішньої торгівлі. *Підприємництво і торгівля*. 2024. № 41. С. 47–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-41-06>.
9. Лупак Р. Л., Качан О. Є. Специфіка торгівлі як галузі національної економіки: функціональний, економічний та соціальний аспекти. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 38. С. 44–52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-38-06>.
10. Лупак Р., Стіскун А., Савка Є. Інституціональні зміни і структурні реформи в економіці: галузеві та підприємницькі аспекти. *Підприємництво і торгівля*. 2024. № 43. С. 52–59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-43-07>.
11. Мельник М. І., Залуцький І. Р. Актуалізація пріоритетних напрямів системної детінізації сфери комерційних послуг в Україні. *Регіональна економіка*. 2021. № 2. С. 186–199. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-17>.
12. Національний банк України. Безготівкові розрахунки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash>.
13. Рижкова Г. А. Особливості розвитку електронної торгівлі в Україні. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2024. № 4. С. 120–129. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/88.120>.
14. Семикіна М. В., Запірченко Л. Д., Дмитришин Б. В., Нісфоян С. С. Адаптація торговельного та ресторанного бізнесу до глобальних викликів: інструменти діагностики, логістичні стратегії, електронна комерція. *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки)*. 2025. № 1. С. 16–26. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.1.16>.
15. Трофименко К. В. Аналіз ключових аспектів формування політики диверсифікації розвитку корпоративних систем у торгівлі. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2022. № 70. С. 108–114. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-16>.
16. Bednarski L., Roscoe S., Blome C., Schleper M. C. Geopolitical disruptions in global supply chains: a state-of-the-art literature review. *Production Planning & Control*. 2025. Vol. 36, No. 4. P. 536–562. DOI: <https://doi.org/10.1080/09537287.2023.2286283>.
17. Edler J., Blind K., Kroll H., Schubert T. Technology sovereignty as an emerging frame for innovation policy: defining rationales, ends and means. *Research Policy*. 2023. Vol. 52, No. 6. Art. 104765. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2023.104765>.
18. Hänninen M., Kwan S. K., Mitronen L. From the store to omnichannel retail: looking back over three decades of research. *The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research*. 2021. Vol. 31, No. 1. P. 1–35. DOI: <https://doi.org/10.1080/09593969.2020.1833961>.
19. Hardaker S., Appel A., Rauch S. Reconsidering retailers' resilience and the city: a mixed method case study. *Cities*. 2022. Vol. 128. Art. 103796. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103796>.
20. Lanfranchi A., Melo P. L. D. R., Borini F. M., Telles R. Institutional environment and internationalization of franchise chains: a regional and global analysis. *International Journal of Emerging Markets*. 2021. Vol. 16, No. 4. P. 726–744. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJOEM-03-2019-0188>.
21. Omol E. J. Organizational digital transformation: from evolution to future trends. *Digital Transformation and Society*. 2024. Vol. 3, No. 3. P. 240–256. DOI: <https://doi.org/10.1108/DTS-08-2023-0061>.
22. Retail Association of Ukraine. Географія ритейлу за 2025 рік: в яких регіонах та як представлені гравці основних галузей торгівлі України. 2025. URL: <https://rau.ua/news/geografiia-ryteyilu-za-2025-rik/>.
23. YC.Market. Роздрібна торгівля України. URL: <https://youcontrol.market/catalog/rozdrbna-torhivlia>.

REFERENCES

1. Antoniuk, Ya. M. (2020), Tendentsii ta problemy rozvytku suchasnykh formativ rozdrbnoi torhivli v Ukraini, *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky*, № 60, s. 35–43, DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2020-60-06>.
2. Apopii, V. V. and Protsyshyn, O. R. (2019), Novi vektory rozvytku ta innovatsiini trendy u sferi torhivli Ukrainy, *Pidpryemnytstvo i torhivlia*, № 24, s. 5–13, DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-24-01>.
3. Bozulenko, O. Ya. and Chaplinskyi, Yu. B. (2024), Rol torhivli u dosiahnenni tsilei staloho rozvytku v umovakh viiny ta vidnovlennia pisliavoiennoi ekonomiky, *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu*, № 4 (96), s. 36–50, DOI: <https://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-4.96.03>.
4. Vasylyshyn, T. and Fialka, Yu. (2026), Rozdrbna torhivlia u konteksti biznes-rezylientnosti, *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya «Ekonomichni nauky»*, № 2 (120), s. 322–327, DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2026-2-42>.
5. Hryniv, V. B. (2026), Vnutrishnia torhivlia yak strukturnyi chynnyk pisliavoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy, *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky*, № 85, s. 159–166, DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2026-85-21>.
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, URL: <https://stat.gov.ua/uk>.
7. Kindratenko, O. (2026), Torhovelna diialnist v epokhu tsyfrovoy ekonomiky: transformatsiini zrushennia ta stratehichni priorytety, *Ekonomika ta suspilstvo*, № 84, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-83>.
8. Kutsyk, P. O., Lupak, R. L. and Kachan, O. Ye. (2024), Osoblyvosti derzhavnoi polityky

modernizatsii systemy vnutrishnoi torhivli, *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, № 41, s. 47–53, DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-41-06>.

9. Lupak, R. L. and Kachan, O. Ye. (2023), Spetsyfika torhivli yak haluzi natsionalnoi ekonomiky: funktsionalnyi, ekonomichniy ta sotsialnyi aspekty, *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, № 38, s. 44–52, DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-38-06>.

10. Lupak, R., Stiskun, A. and Savka, Ye. (2024), Instytutsionalni zminy i strukturni reformy v ekonomitsi: haluzevi ta pidpriemnytski aspekty, *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, № 43, s. 52–59, DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-43-07>.

11. Melnyk, M. I. and Zalutskyi, I. R. (2021), Aktualizatsiia priorytetnykh napriamiv systemnoi detinizatsii sfery komertsiiinykh posluh v Ukraini, *Rehionalna ekonomika*, № 2, s. 186–199, DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-17>.

12. National Bank of Ukraine (2025), *Bezghotivkovi rozrakhunky*, available at: <https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash>.

13. Ryzhkova, H. A. (2024), Osoblyvosti rozvytku elektronnoi torhivli v Ukraini, *Ekonomichnyi visnyk Dniprovskoi politekhniki*, № 4, s. 120–129, DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/88.120>.

14. Semykina, M. V., Zapirchenko, L. D., Dmytryshyn, B. V. and Nisfoian, S. S. (2025), Adaptatsiia torhovelnoho ta restorannoho biznesu do hlobalnykh vyklykiv: instrumenty diahnostryky, lohistychni stratehii, elektronna komertsiiia, *Visnyk NTU «KhPI» (ekonomichni nauky)*, № 1, s. 16–26, DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.1.16>.

15. Trofymenko, K. V. (2022), *Analiz kliuchovykh aspektiv formuvannia polityky dyversyfikatsii rozvytku korporatyvnykh system u torhivli*, *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky*, № 70, s. 108–114, DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-16>.

16. Bednarski, L., Roscoe, S., Blome, C. and Schleper, M. C. (2025), Geopolitical disruptions in global supply chains: a state-of-the-art literature review, *Production Planning & Control*, Vol. 36, No. 4, s. 536–562, DOI: <https://doi.org/10.1080/09537287.2023.2286283>.

17. Edler, J., Blind, K., Kroll, H. and Schubert, T. (2023), Technology sovereignty as an emerging frame for innovation policy: defining rationales, ends and means, *Research Policy*, Vol. 52, No. 6, Art. 104765, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2023.104765>.

18. Hänninen, M., Kwan, S. K. and Mitronen, L. (2021), From the store to omnichannel retail: looking back over three decades of research, *The International Review of Retail, Distribution and Consumer Research*, Vol. 31, No. 1, s. 1–35, DOI: <https://doi.org/10.1080/09593969.2020.1833961>.

19. Hardaker, S., Appel, A. and Rauch, S. (2022), Reconsidering retailers' resilience and the city: a mixed method case study, *Cities*, Vol. 128, Art. 103796, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103796>.

20. Lanfranchi, A., Melo, P. L. D. R., Borini, F. M. and Telles, R. (2021), Institutional environment and internationalization of franchise chains: a regional and global analysis, *International Journal of Emerging Markets*, Vol. 16, No. 4, s. 726–744, DOI: <https://doi.org/10.1108/IJOEM-03-2019-0188>.

21. Omol, E. J. (2024), Organizational digital transformation: from evolution to future trends, *Digital Transformation and Society*, Vol. 3, No. 3, s. 240–256, DOI: <https://doi.org/10.1108/DTS-08-2023-0061>.

22. Retail Association of Ukraine (2025), *Heohrafiia ryteilu za 2025 rik: v yakykh rehionakh ta yak predstavleni hravtsi osnovnykh haluzei torhivli Ukrainy*, available at: <https://rau.ua/news/geografiia-ryteyilu-za-2025-rik/>.

23. YC.Market (2025), *Rozdribna torhivlia Ukrainy*, available at: <https://youcontrol.market/catalog/rozdribna-torhivlia>.

Стаття надійшла: 03.07.2026

Стаття прийнята: 29.07.2026

Стаття опублікована: 31.08.2026